

Використання у навчальному процесі зазначених інтерактивних форм є підтвердженням того, що вчителям необхідно оволодівати спеціальними інноваційними технологічними знаннями, що сучасна школа потребує такого навчання, що на сучасному етапі розвитку освіти модернізацію методики початкового навчання можна забезпечити за рахунок її технологічності, яка стає сьогодні домінуючою характеристикою діяльності вчителя, означає перехід на якісно новий рівень ефективності, оптимальності, науковості.

Інтерактивне навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, виховання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідних ситуацій. Інтерактивна взаємодія виключає як домінування одного учасника навчального процесу над іншими, так і однієї думки над іншою. Під час інтерактивного навчання учні вчать ся бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення.

Як показує досвід нашої роботи з впровадження інтерактивної технології у практику роботи початкової школи після перепідготовки вчителів початкової школи, учні зацікавлюються навчальним процесом, беруть активну участь у роботі групи (активно обговорюють питання, доводять свою думку, або міркування). А найголовнішим, на нашу думку, є те, що маленькі громадяни вчать ся бути коректними, толерантними, поміркованими у вирішенні різних питань і обставин, що, у свою чергу, є позитивним у формуванні майбутнього повноцінного члена суспільства.

Література:

1. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика, досвід: метод. посіб. авт.-уклад.: О. Пометун, Л. Пироженко / Пометун О.І., Пироженко Л.В. — К. : А.П.Н.; 2002. — 136 с.
2. Кремень В.Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (факти, роздуми, перспективи) / В.Г.Кремень. — К.: Грамота, 2003. — 216 с.
3. Комар О.А. Навчання школярів за інтерактивними методами // Рідна школа. — №5. — 2006. — С. 57-60.
4. Комар О.А. Організація роботи на уроках математики за інтерактивними технологіями // Початкова школа. — № 12, 2007. — С. 26-29.

КОМПЛЕКСНА СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ СЛОВЕСНИКІВ

*УДК 378.147
Малецька І.В.*

У статті обґрунтовується комплекс заходів розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх учителів літератури. Розроблено тематичні плани спецкурсів та плани проведення ключових занять. Запропоновано конкретні шляхи вирішення задачі формування творчого педагога-філолога.

***Ключові слова:** художня творчість вчителя, розвиток творчих здібностей, методика формування художньо-творчих ознак, інформаційно-заохочувальні заняття, реалізація індивідуального плану студента.*

COMPREHENSIVE SYSTEM OF ARTISTIC AND CREATIVE THINKING OF FUTURE PHILOLOGISTS

In the article the complex of measures of development is grounded artistically creative capabilities of future teachers of literature. The thematic plans of the special courses and plans of lead through of key employments are developed. The concrete ways of decision of task of forming of creative teacher-philologist are offered.

Keywords: *artistic creation of teacher, development of creative capabilities, forming method, artistically creative signs, informatively encouraging employment, realization of individual plan of student.*

Висока та відповідальна роль вчителя у справі навчання і виховання підростаючого покоління об'єктивно відображає потреби нинішнього етапу розвитку України. Питання, пов'язані з підвищенням ефективності вищої педагогічної освіти, висунуті на порядок денний природним ходом розвитку суспільства. Намічене реформування освіти має бути надійно забезпечене кваліфікованими педагогічними кадрами. Без такого забезпечення шкільна реформа може багато в чому втратити свою реальну сутність і дієвість.

Сучасні вимоги до організації вивчення літератури у середній школі передбачають: „розуміння школярами літератури як мистецтва слова і як складової духовної культури людства; формування в учнів *творчих здібностей*, уяви, самостійного мислення; розвиток естетичних емоцій та почуттів, зв'язного мовлення, вміння аргументовано, розлого й образно висловлювати свої думки, судження, оцінки” [1]. Професійна діяльність вчителя-словесника принципово відрізняється від викладання інших шкільних дисциплін, оскільки література є видом мистецтва, елементом художньої культури суспільства. Цей кардинальний аспект не може не позначитися на системі професійної підготовки викладача літератури, діяльність якого необхідно розглядати як творчий процес.

В останні роки в педагогіці вищої школи підвищився інтерес до творчих аспектів педагогічної діяльності (Т. Колодько, В. Кудін, О. Куцевол, С. Сисоева, В. Фрицюк, І. Чайковська та ін.). Але не дивлячись на особливу увагу до цього питання з боку учених, досі проблема формування навичок художньо-педагогічної творчості у майбутніх вчителів літератури предметом спеціального вивчення не ставала. Це визначає **актуальність нашого дослідження** й мету статті, що полягає в обґрунтуванні комплексу заходів педагогічного впливу на формування художньо-творчих якостей студентів-філологів.

Шляхом узагальнення результатів попередніх досліджень, аналізу інтерв'ю, бесід й спостережень нами визначено систему методичних заходів розвитку креативних ознак майбутніх учителів літератури.

Загальна схема організації та впровадження комплексної методики формування художньо-творчих якостей майбутніх вчителів літератури представлено на рисунку 1.

Як бачимо з малюнку, чимала роль у цьому процесі відводиться куратору академічної групи. Це продиктовано вимогами керівних документів щодо впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу

у вищих навчальних закладах, в яких на куратора покладається обов'язок надання кваліфікованого консультування студента під час складання ним індивідуального плану та його виконання на протязі всього періоду навчання [2]. Підготовка майбутнього фахівця здійснюється виключно за індивідуальним навчальним планом, який має бути розроблений на рік на основі робочого навчального плану.

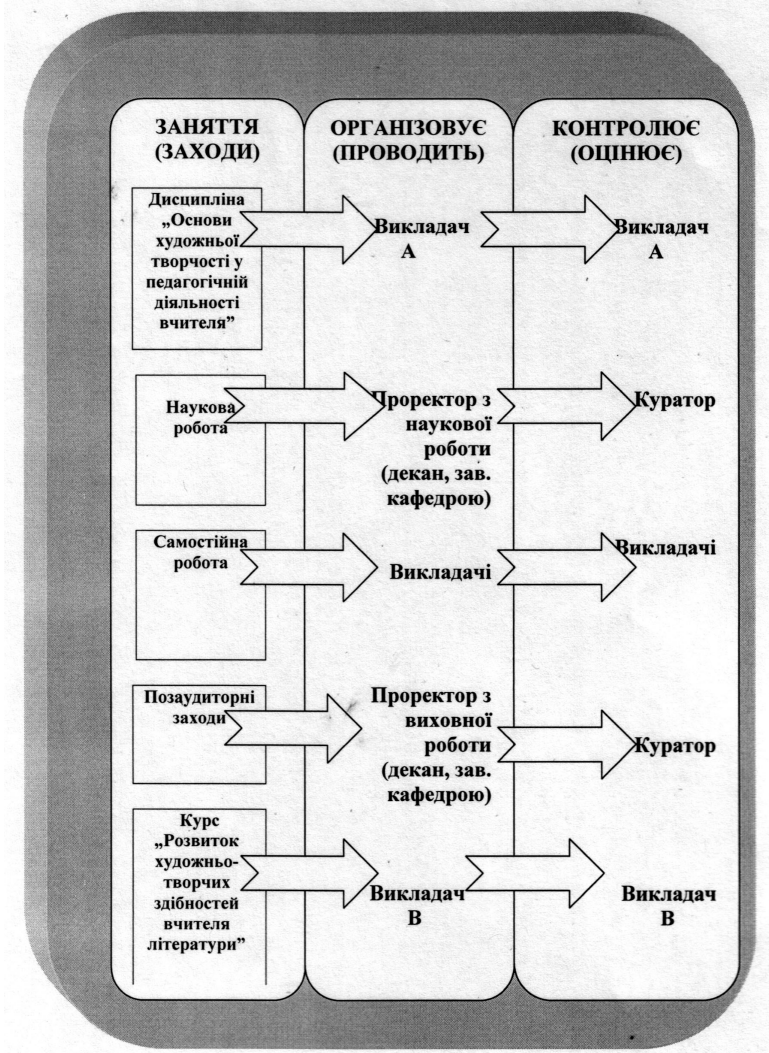

Рис. 1. Система організації та контролю формування художньо-творчого мислення студентів

Контроль за індивідуальним навчальним планом студента також покла-дається на куратора академічної групи.

Куратором призначається науково-педагогічний працівник факультету, ознайомлений з вимогами щодо організації навчально-виховного процесу за кредитно-модульною системою та відповідних стандартів вищої освіти.

Куратор призначається наказом ректора ВНЗ за поданням декана факультету. У межах виконання своїх обов'язків куратор підпорядкований заступнику декана факультету, який відповідає на факультеті за формування індивідуального навчального плану майбутнього фахівця.

На куратора, стосовно організації навчання, покладається виконання таких завдань:

- ознайомлення студентів з нормативно-методичними матеріалами, які визначають проведення навчально-виховного процесу за кредитно-модульною системою;

- керівництво студентами з формування їх індивідуального плану;

- погодження індивідуального плану та подання його на затвердження деканові факультету;

- *контроль за ходом реалізації індивідуального плану студента* на підставі відомостей обліку успішності з поданням пропозицій щодо продовження навчання або щодо відрахування студента.

Результати вимірювання креативності студентів заносяться до відомостей обліку успішності. Кваліфікований контроль, інформування студентів, своєчасна консультація з боку куратора дає змогу кожному з них накреслити особистісний напрямок саморозвитку художньо-творчих здібностей. Таким чином, буде здійснюватись особистісно-орієнтований підхід підготовки фахівця.

Паралельно з початковою діагностикою розвитку художньо-творчих ознак студентів проводиться два **інформаційно-заохочувальних заняття**. Це лекція „*Місце та роль художньої творчості педагога під час викладання літератури*”, а також *групове заняття „Порівняльний аналіз проведення заняття традиційним та креативним методами”*.

Лекцію доцільно провести за таким планом:

I. Вступна частина.

II. Основна частина.

1. Творча природа діяльності викладача.

2. Система професійних якостей учителя літератури.

3. Характеристика художньо-творчих ознак педагога-словесника.

4. Творча активність та кар'єрний зріст.

5. Безперервність професійно-творчого розвитку педагога.

III. Заключна частина.

Найбільш важливим у лекції є четвертий пункт основної частини. Саме під час його роз'яснення викладач має досягти навчальної мети всього заняття. Загально визнано роль моральної готовності особистості до дії у досягненні кінцевого результату. Тому рекомендовано доводити інформацію цього пункту з особливою переконливістю, з використанням всіх можливих ораторських прийомів. Нами апробовано логічний ланцюжок „від зворотного”.

Тобто лектору необхідно у цій частині заняття звернутися до аудиторії з запитанням: „Чи є серед присутніх бажаючі через певний проміжок часу жити в достатку, мати достойне винагородження, пошану оточуючих та керівників?” Немає сумнівів, що байдужих не знайдеться, бо студентському віку природно притаманно здорове честолюбство. Викладачеві тільки залишається запропонувати майбутнім філологам відносно просту й нескладну схему досягнення бажаної цілі – через знання та навички, набуті в університеті шляхом комплексу заходів розвитку художньо-творчих здібностей, стати високопрофесійним фахівцем, а це запорука кар’єрного зросту та особистого благополуччя.

Ціль *групового заняття* - наочно продемонструвати студентам різницю між заняттям, проведеним традиційно, та зі застосуванням художньої творчості викладача. Для цього було обрано заняття, присвячене вивченню творів французького Відродження.

Групове заняття доцільно провести за таким планом:

I. Вступна частина.

II. Основна частина.

1. Проведення заняття традиційним методом.

2. Проведення заняття зі застосуванням художньої творчості викладача.

3. Порівняльний аналіз результатів.

III. Заклучна частина.

У першій третині основної частини заняття викладання навчального матеріалу відбувається репродуктивно-ілюстративне. В другій - зі застосуванням написаної викладачем постановки за мотивами епізоду книги геніального Франсуа Рабле „Гаргантюа і Пантагрюель”. Все дійство займає десять хвилин заняття, проте докорінно змінює емоційний фон аудиторії, а головне - значно сприяє досягненню навчальної мети викладача.

Обговорення результатів заняття дозволяє зробити такі висновки:

- незвична форма доведення до студентів навчального матеріалу різко підвищує їх увагу і зацікавленість;

- залучення до постановки декількох майбутніх філологів сприяє розвитку їх художньо-творчих здібностей;

- наочна демонстрація світоглядних поглядів французів епохи роману дозволяє студентам більш глибоко зануритись у атмосферу літературного твору.

Крім того, заняття може стати поштовхом для створення на факультеті театрального товариства, яке зробить певний внесок у розвиток художньо-творчих здібностей студентів.

У подальшому проводяться *лекційні й групові заняття з навчальної дисципліни „Основи художньої творчості у педагогічній діяльності вчителя”*. Всього на навчальний курс передбачається 54 години, з них – 18 годин лекції, 18 годин - групові заняття (семінари) і 18 годин відводиться на самостійну роботу студентів.

Максимальній відповідності умов навчання до майбутньої професії сприяє *самостійна навчально-творча діяльність* студентів під час проведення практичних занять з курсу-тренінгу „Розвиток художньо-творчих здібностей вчителя літератури”.

Схематичний тематичний план вивчення дисципліни представлено на рисунку 2. Всього на навчальний курс передбачається 36 години, з них – 18 годин практичні заняття і 18 годин - самостійна робота студентів.

Під час проведення занять методом тренінгу у студентській групі панує неформальне спілкування, яке сприяє знаходженню безлічі варіантів розв'язання проблеми.

Традиційні форми навчання і тренінг вельми суттєво відрізняються. Якщо перші більше орієнтовані на правильну відповідь студента, і за суттю є однією з форм передачі інформації та засвоєння знань майбутніми вчителями, то тренінг, перш за все, націлений на пошук. Тренінгові форми навчання, на відміну від традиційних, максимально мобілізують потенціал людини: рівень розвитку її компетентності (інтелектуальної, соціальної, емоційної), здатність до прийняття рішень, незалежних дій, до взаємодії тощо [3].

Під час планування тренінгу викладач так само, як і на будь-яке практичне заняття, має сформулювати навчальну мету. Нею можуть бути:

- розвиток у майбутніх освітян нових професійних навичок та умінь;
- опанування нових методик у фаховій сфері;
- позбавлення небажаних рис (невпевненості, неефективного спілкування, негативної реакції на помилки учнів тощо);
- зміна точки зору на проблему;
- зміна погляду на організацію вивчення літератури;
- підвищення у студентів позитивного ставлення до себе та життя;
- пошук оптимальних шляхів вирішення поставлених проблем завдяки застосуванню в тренінговій роботі різних форм власної художньої творчості.

Під час тренінгів у студентів активізуються когнітивні здібності: сприйняття, пам'ять, увага, почуття подання інформації, логічне мислення, здатність до прийняття рішення, швидкість мови, індукція, дедукція, вербальне розуміння тощо.

Динамічні зміни проходять і в емпатійній сфері майбутніх педагогів: посилюється відчуття розуміння і співпереживання психологічного стану іншої людини, відбувається чуттєве злиття з художнім об'єктом - джерелом естетичної насолоди, підвищується емоційна чуйність людини на переживання іншої, зростає увага до чужої думки й толерантність, гнучкість у спілкуванні.

Набувають розвитку креативні ознаки екзистенціальної сфери: зростає розуміння студентом унікальної суті своєї життєвої ситуації, ставлення до свого теперішнього, минулого і майбутнього, розвивається здатність діяти, приймаючи відповідальність за наслідки своїх дій, формується максимальна відкритість назустріч можливостям, які виникають протягом його життя. Майбутні вчителі вчаться здійснювати вибір серед варіантів рішень, зростає самоповага.

Після проходження курсу-тренінгу „Розвиток художньо-творчих здібностей вчителя літератури” розпочинається творча фаза підготовки майбутніх словесників з опорою на їх художньо-творчі властивості. Ціль цього етапу полягає у самостійному, але під керівництвом куратора, розвитку рівня креативності студентів на основі вже сформованої переконаності студентів про необхідність художньо-творчої складової у діяльності вчителя літератури. На цьому етапі важливим є активне включення студента в наукову роботу ВНЗ.

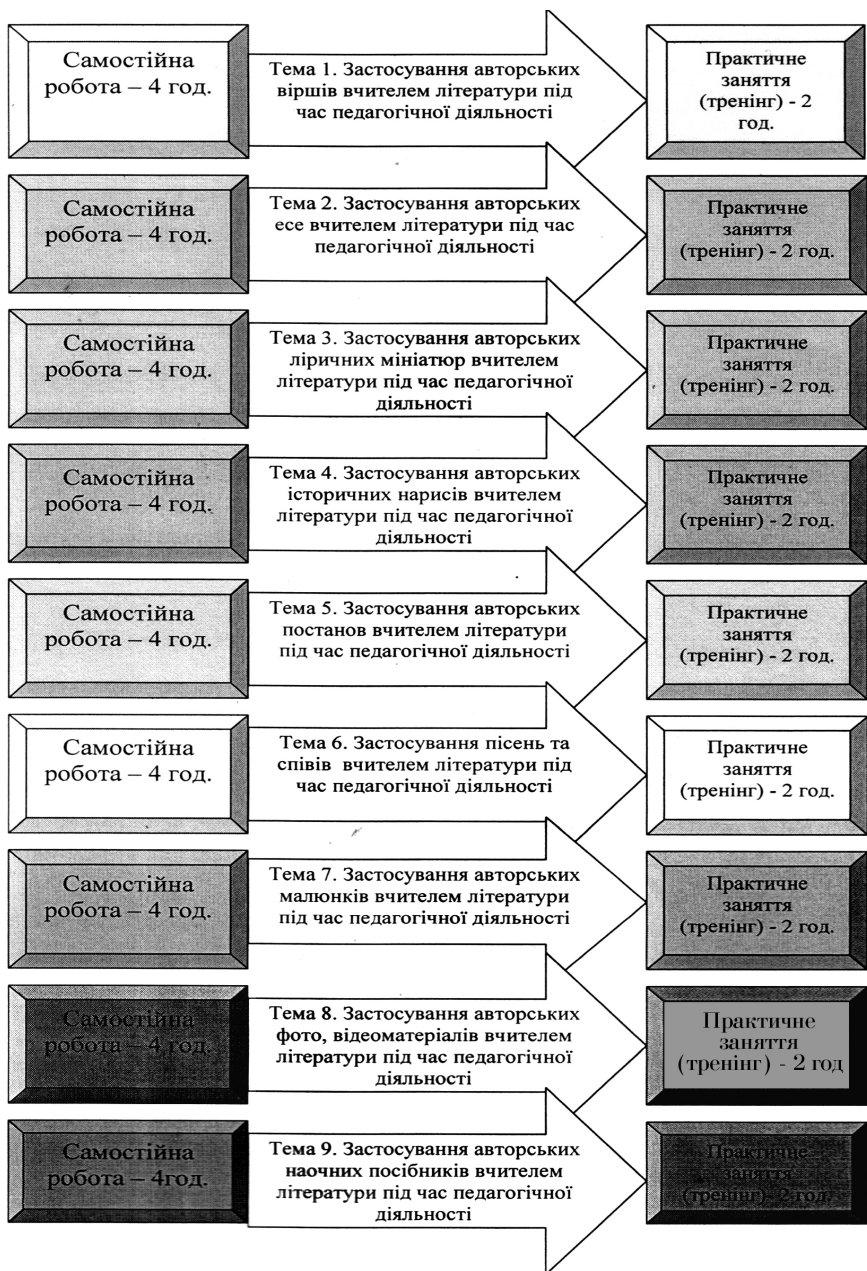

Рис. 2. Схематичний тематичний план курсу-тренінгу „Розвиток художньо-творчих здібностей вчителя літератури”

На думку М.Фіцули [4], комплексно організована наукова робота студентів забезпечує вирішення таких завдань:

- розвиток наукового світогляду майбутніх фахівців;
- оволодіння методологією наукового дослідження;
- скорочення терміну оволодіння спеціальністю;
- *розвиток творчого мислення* та індивідуальних якостей у вирішенні фахових завдань;
- прищеплення умінь самостійної науково-дослідної роботи;
- розвиток ініціативи, вміння впроваджувати теоретичні знання у свою практичну діяльність;
- можливість залучення кращих студентів до вирішення проблем наукової тематики ВНЗ;
- можливість ознайомлення студентів з новітніми науковими досягненнями;
- розширення наукового світогляду та ерудиції майбутнього фахівця тощо.

Для вищого навчального закладу характерним є єдність цілей і напрямів наукової роботи студентів й навчально-виховного процесу, щільний взаємозв'язок всіх форм і засобів роботи, що застосовуються в навчальний й позанавчальний час. Це забезпечує безперервну участь студентів у науково-дослідній діяльності протягом всього періоду навчання.

Важливою формою розвитку художньо-творчих якостей майбутніх учителів літератури є також їх *активна участь творчих гуртках у різно-го спрямування та у позааудиторних заходах*, націлених на розвиток готовності студентів до креативної професійної діяльності.

Отже, розроблений комплекс заходів складається з двох спецкурсів, двох початкових занять та системи заходів самостійної, наукової та поза-аудиторної роботи студентів-філологів.

Впровадження методики формування художньо-творчих ознак майбутніх словесників істотно активізує процес розвитку креативних якостей студентів-філологів, розвиваючи їхній потенціал, націлюючи на майбутню творчу професійну діяльність.

Проведена експериментальна перевірка теоретичного обґрунтування запропонованої методики підтвердила її ефективність.

Література:

1. Наказ МОН України від 26.01.2011 № 58 „Про затвердження Концепції літературної освіти. <http://www.mon.gov.ua//education/higher/>.
2. Наказ МОН України від 16.10.2009 р. № 943 Про запровадження у вищих навчальних закладах Європейської кредитно-трансферної системи. <http://www.mon.gov.ua//education/higher/>.
3. Куцевол О.М. Теоретико-методичні основи розвитку креативності майбутніх учителів літератури. - Вінниця: Глобус-Прес, 2006. - 348 с.
4. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. - К.: «Академвидав», 2006. - 352 с.